

Gränserna mellan ornamentik och improvisation är flytande

Examensrapport
Linda Vännström

Examensprojekt HDEX10 15 hp, Konstnärligt kandidatprogram i design 180 hp
Högskolan för Design och Konsthantverk,
Göteborgs universitet
VT 2010 Göteborg
100330

Abstract The catchphrase this project has been; the boundaries between ornamentation and improvisation are fluid.

My aim was to focus on my work process, giving me the space and time so develop my design further regarding shape, color and combination of different styles in patterns.

This is an explorative project where patterns were created without a predetermined product of which the patterns would be applied. In a later stage the character of the pattern determined which product that would be most suitable for application.

It resulted in a collection of patterns for wallpaper and clothing. The motives are foxes, geometrical shapes and squares from a notebook. These motives form an ornamental expression in the patterns with the purpose of embellishment and therefore increase the emotional value of the product.

Keywords Ornament, wallpaper, clothing, foxes, geometrical, explorative.

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	Mål	
	Syfte	
	Bakgrund	4
	Frågeställningar	
	Avgränsningar	5
<i>Genomförandet</i>	Informationsinsamling	
	Första steget, ett rutat block	6
	Eget gridsystem	9
	Dekonstruktion	11
	Linjer i rutor	13
	Rävar och skator	14
	Ett annat underlag	15
	En stor bildbank	16
	53x53 & 64x140	17
<i>Resultat</i>	Mönsterkollektionen för tapet och konfektion	18
	Tapet	19
	Konfektion	20
<i>Reflektion & Utvärdering</i>	Ett nytt förhållningssätt	
	Frågeställningarna	21
	En hållbar utveckling	
	Nästa steg i projektet?	
	Till examensutställningen	22
<i>Källförteckning</i>		23
<i>Bilagor</i>	53x53 Tapetmönster	24
	64x140 Textilmönster	32

Inledning

Mål

En kollektion mönster där applikationen på vilket område eller produkt inte är förutbestämd. Mönstren ska genomgå experiment med fragment, dekonstruktion, gridsystem och olika manér för att uppnå en känsla av ornamentik.

Syfte

Syftet var att våga låta arbetet ske intuitivt där idéer och visioner som kommer får styra riktningen för projektet. Genom detta har jag övat upp min känsla för färg, form och mönsteruppbyggnad. Jag ville utforska vilka mönster som uppkommer om jag arbetar med olika manér och kombinationen av dessa.

Bakgrund

I varje valbar kurs under mina studier på HDK har jag valt att arbeta med mönster. Ju mer jag arbetat med mönster desto fler idéer och bildspråk har jag velat göra och utveckla.

Under min senaste YTA-kurs skissade jag mönster med olika uttryck för att illustrera bokomslag och olika sätt att dekonstruera mönster i sig. Jag ville se hur ett mönster förändras om det dekonstrueras och sedan sätts samman. Jag ville skapa mönster genom fragment, berättelser eller en lek med olika gridsystem. En utgångspunkt för mitt projekt har varit ornamentik. Jag vill se mönster som ett sätt att utsmycka och förhöja värdet av det som det applicerats på, vare sig det är textil, tapet, fasad eller annat.

Nationalencyklopedins beskrivning av ornamentik: Ornamentik, utsmyckning med ornament, stiliserade mönster, av föremål, byggnader och musikstycken; även samlingsterm för olika slags ornament samt benämning på läran om dessa. Ornamenten kan uppträda enstaka eller upprepade i serier. Motiven kan vara geometriska eller figurativa, de senare vanligen med växt- eller djurmotiv. Ornamentet är det tidigaste uttrycket för konstnärlig gestaltningsvilja hos människan. Förhistoriska ornament bestod av band, spiraler, vågformer och sicksacklinjer. De följdes av geometriska motiv, senare av djur- och växtmotiv. Västerlandets ornament hämtades från

de östra medelhavskulturerna, där den egyptiska har anor från 4000–3000 f.Kr. Ornamenten spreds längs handelsvägarna, bl.a. genom textilhandeln. Islamisk ornamentik är abstrakt, beroende på religionens motvilja mot att avbilda levande väsen. Inom musiken avser ornamentik musikalisk utsmyckning, speciellt utsirningar av en melodi genom t.ex. drillar, förslag, utfyllnadsnoter och rytmiska förändringar (glissando, vibrato m.m.). Gränsen mellan ornamentik och improvisation är flytande.

Frågeställningar Vilka historier kommer att berättas av mönstren?
Vad krävs för att många olika idéer, manér, tekniker och motiv ska kännas som en sammanhållen kollektion?
Vilket eller vilka områden ska mönstren appliceras på?
Hur kan jag skapa mitt eget uttryck med en känsla av ornamentik?

Avgränsningar Jag utgick ifrån mig själv och lät arbetet löpa intuitivt. Även om jag arbetat i datorprogram med mönstren ville jag låta en känsla av handens arbete finnas med. Appliceringsområdet för mönstren lämnade jag öppet till slutskedet för att låta deras karaktärer avgöra vad de bäst fungerar som.

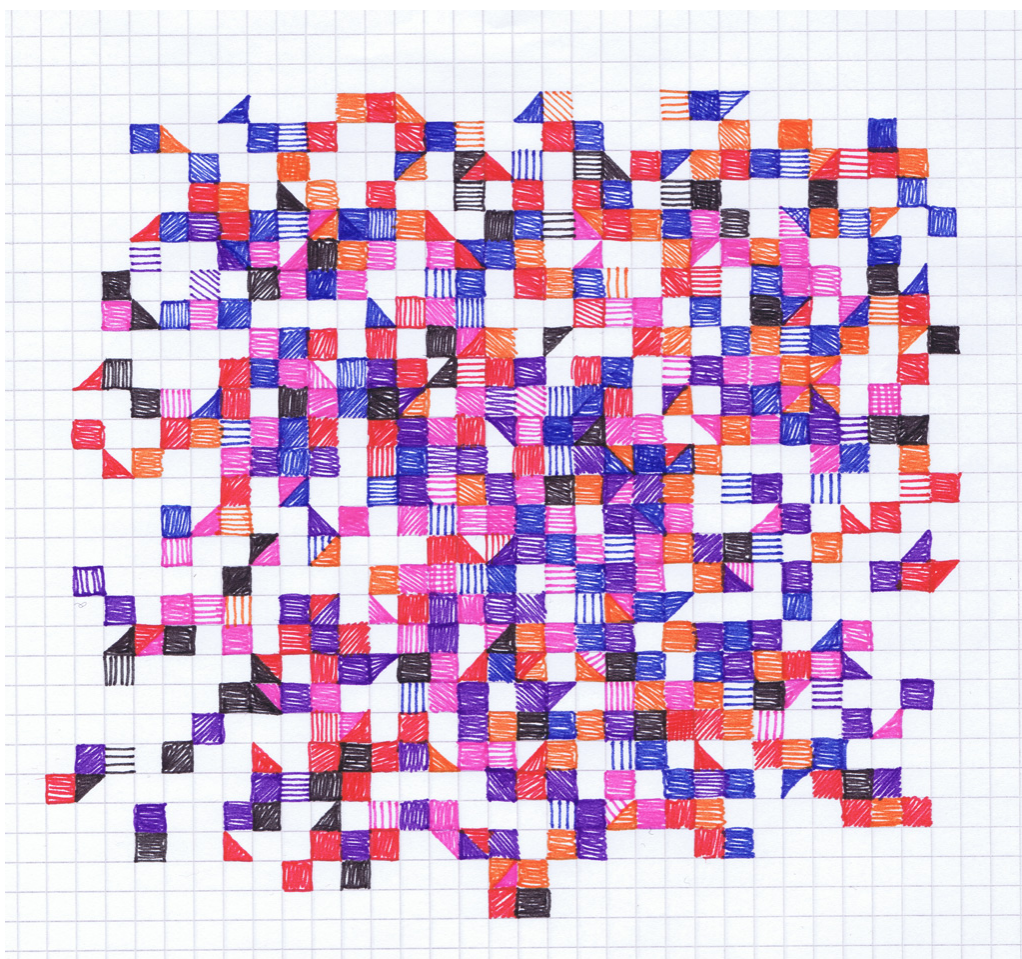
Genomförandet

Informationsinsamling

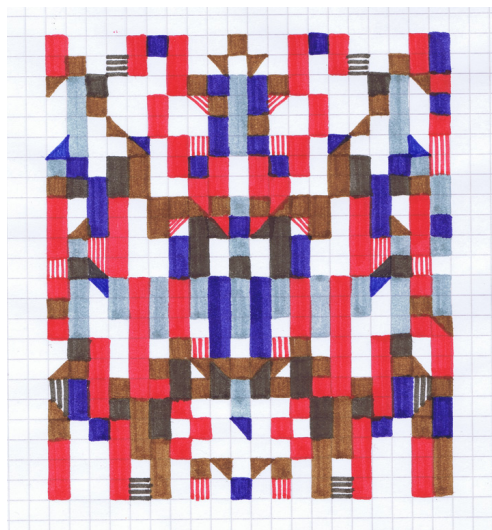
Efter jag bestämt mig vilken riktning jag ville med projektet så fann jag inspiration från olika böcker som handlade om bildväv, flamskväv, brodyr, konst och svensk folkkonst. Jag kände mig så inspirerad när jag lånade böckerna men när jag väl började arbeta så innebar det mest att jag kollade igenom dem ganska ytligt och började direkt att teckna och experimentera.
(Se källförteckningen.)

Första steget, Ett rutat block

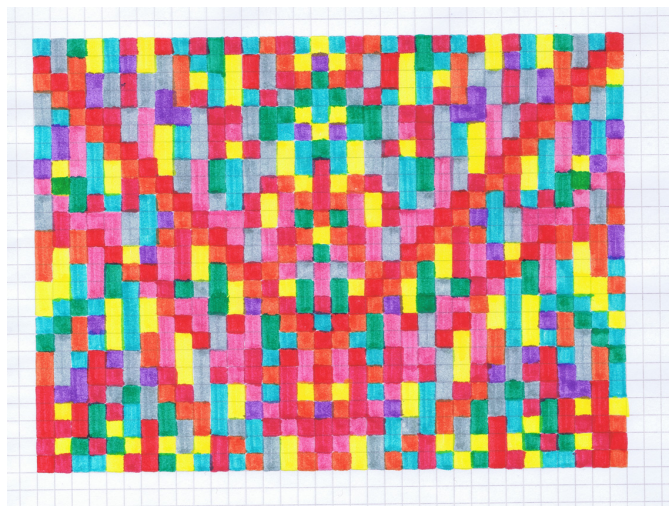
Jag hade känt en längtan över rutblockets förutsättningar och tänkte att jag skulle fylla i olika rutor och låta något växa fram utan större förväntningar. I början skissade jag asymmetriskt framst för att sedan övergå till mer symmetri.

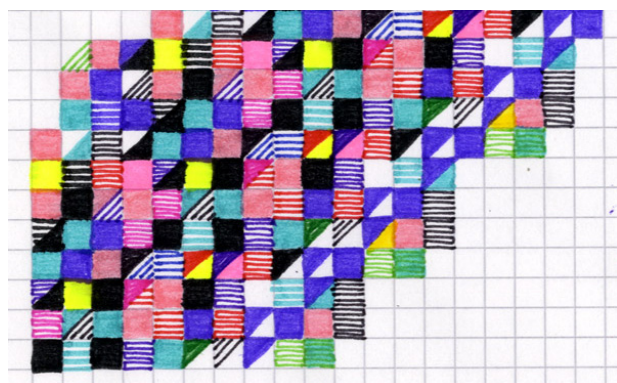
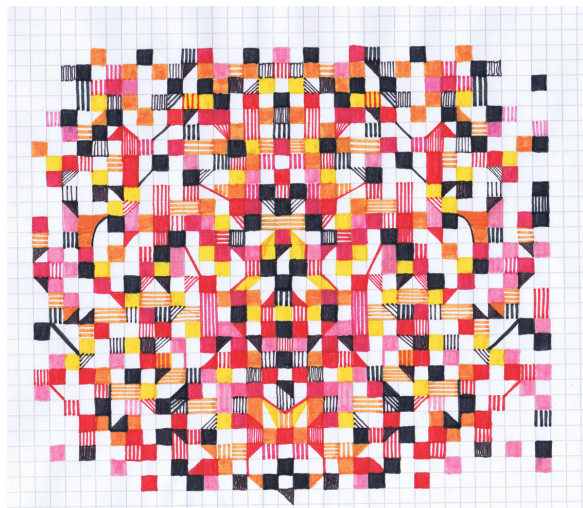
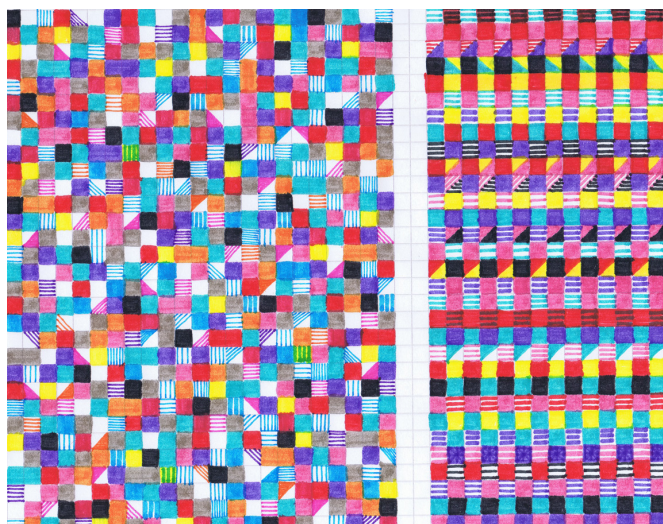
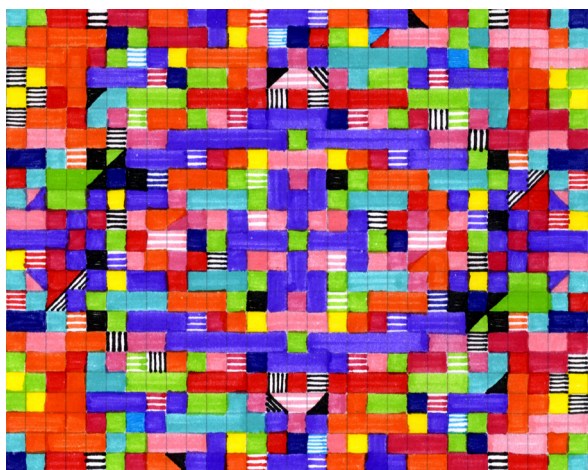

Jag provade en mängder av färger och olika kombinationer med att teckna i alla rutor i en fyrkant eller genom att lämna en del vita. Under tre veckor arbetade jag intensivt med att prova olika sätt att teckna i rutblocket. Vissa rutor fick linjer, diagonella eller raka. En del hade täckande färg och ett mer ordnat system och andra mer fick ett större kaos.

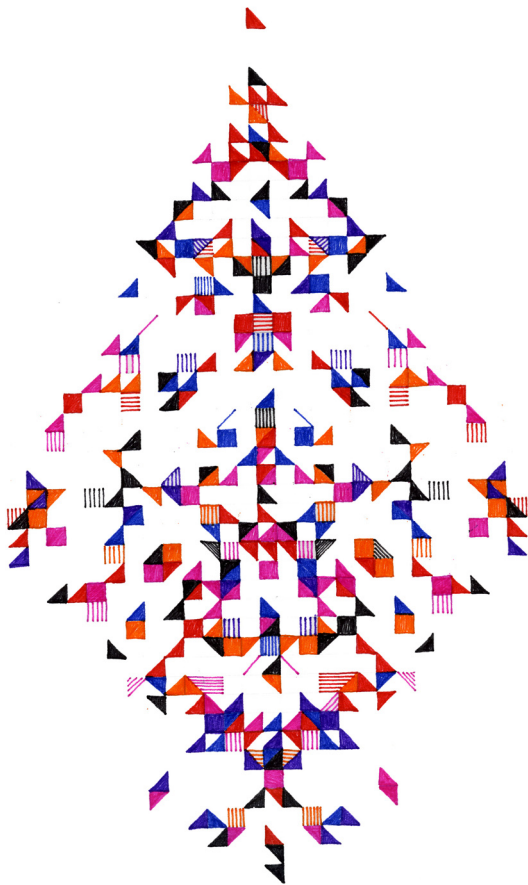
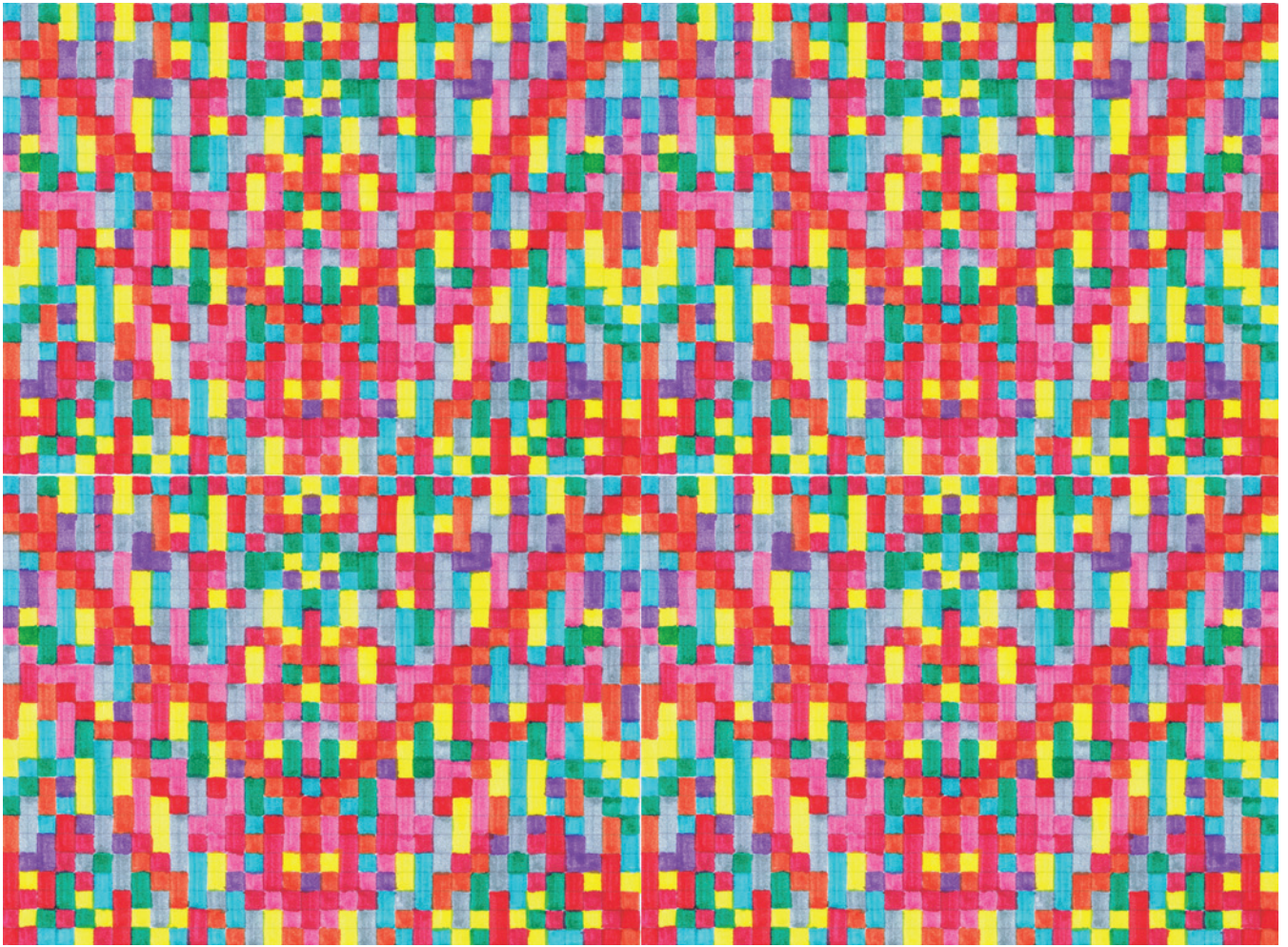

Det viktiga för att arbeta så fritt som möjligt var att jag lät varje bild och dess färger ge idé och upphov till nästa. Jag arbetade utan någon plan utan jobbade fram bilder intuitivt. Mitt intensiva arbete resulterade i en väldigt stor bildbank som nu efteråt kan uppfattas som manisk. Jag upplevde en sådan stor längtan och lust att fortsätta så jag gav mig själv utrymmet att göra det.

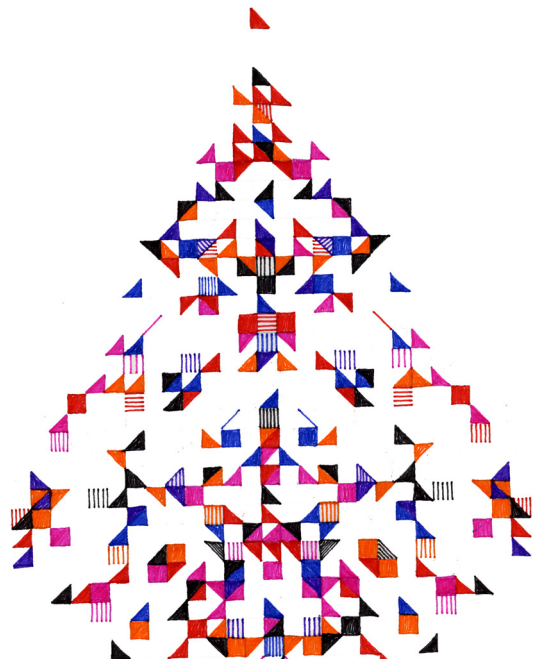
Alla ytor har lika stor betydelse och det som lämnas utan färg påverkar och påverkas av omkringliggande fält. Detta är dock något jag inte tog hänsyn till, utan tog den tuschpenna jag kände för, för att sedan reflektera över uttrycket.

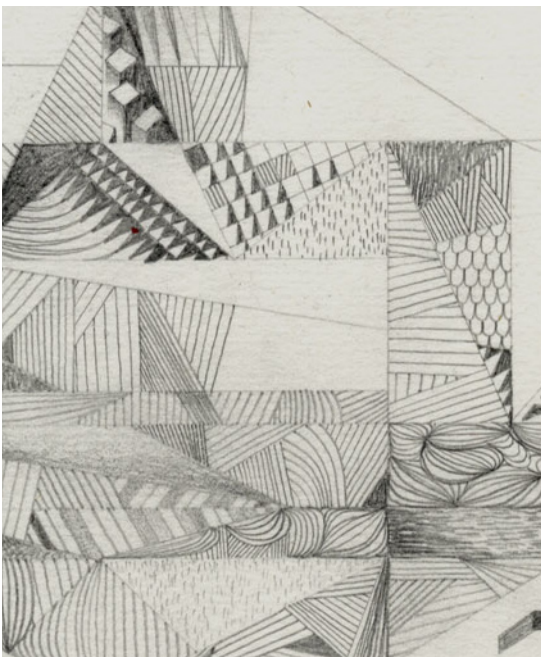
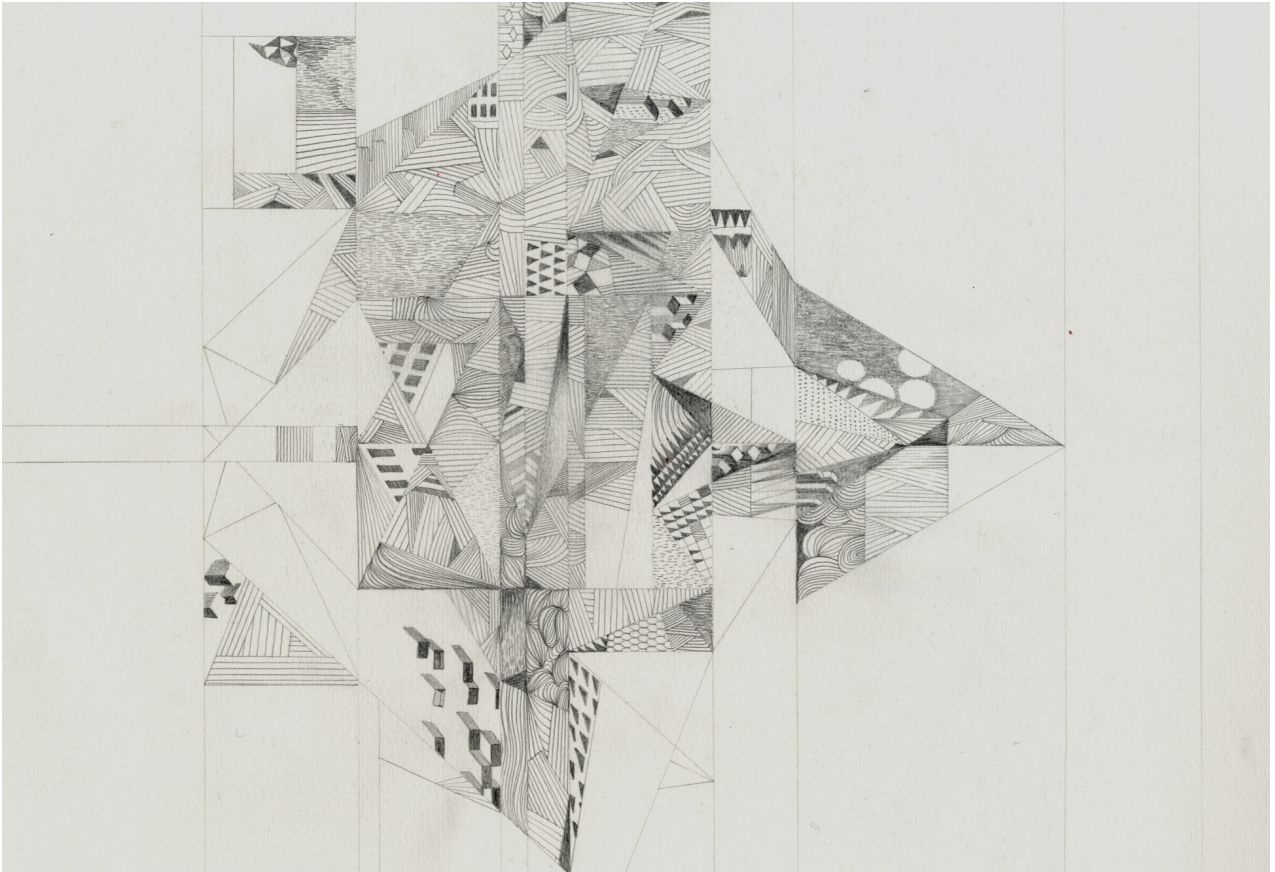
Efter en tid provade jag att scanna in några rutade bilder och insåg vilka oväntade former och uttryck som mina improviserade färgfält skapade. Det här skapade väldigt strukturerade mönster. Som en reaktion mot detta så började jag experimentera med friare former och medaljonger. Att de kan behandlas som friare bildelement och inte nödvändigtvis vara så uppenbart bundna till varandra.

Eget gridsystem

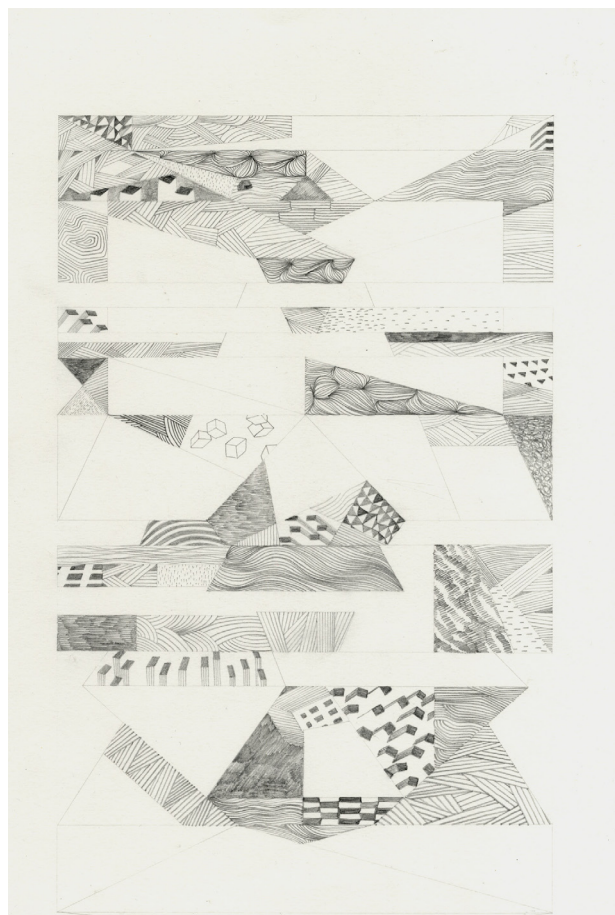
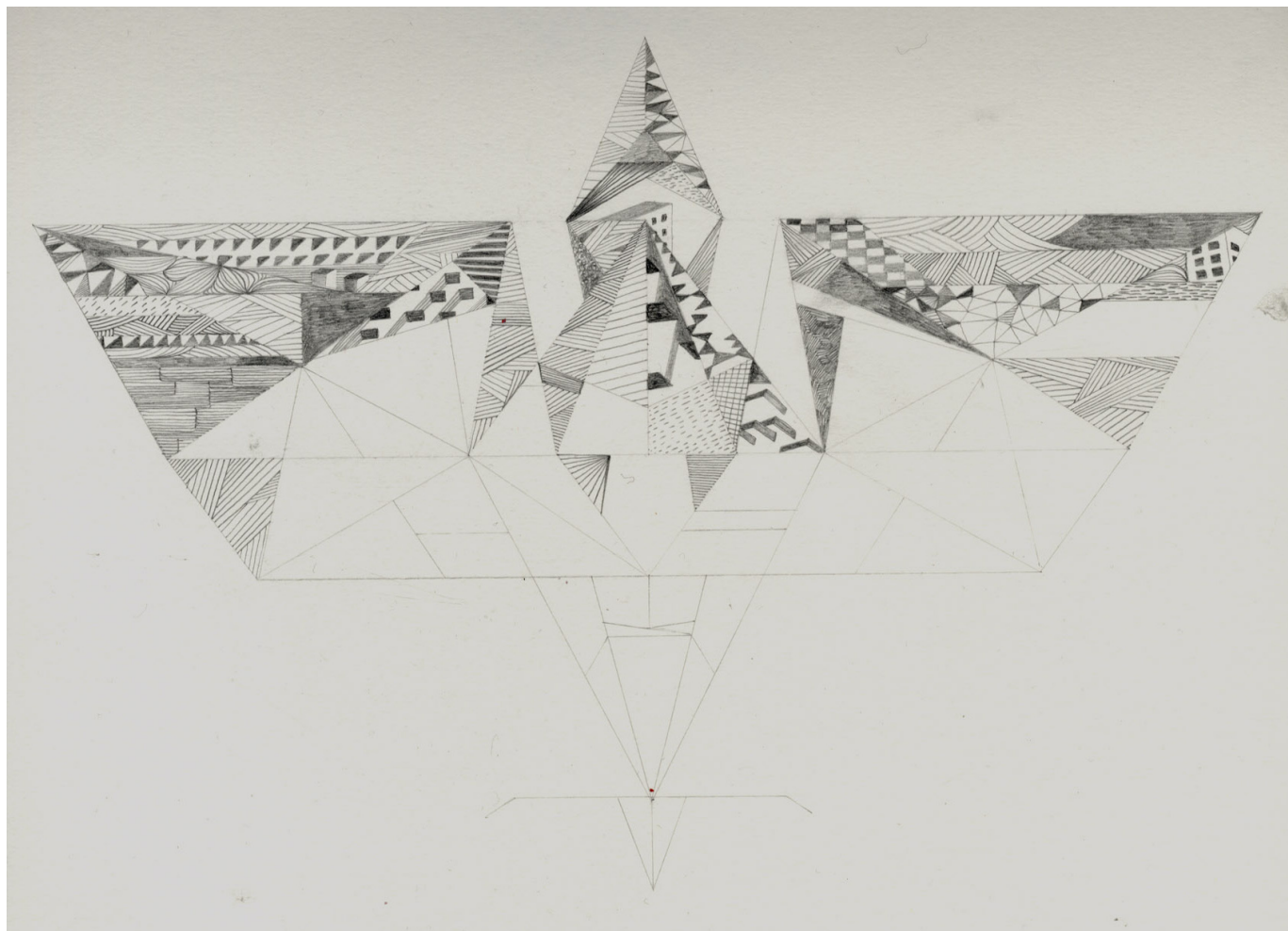
Efter jag ägnat flera veckor till att teckna i rutblocket så kände jag att ville experimentera med ett eget rutsystem eller gridsystem. Det första jag gjorde vara att dra några linjer med linjal för att sen börja teckna i de olika fälten. Då ville jag byta medium och valde då att arbeta med blyerts, eftersom jag tecknat mig "mätt" på tusch.

Jag testade olika strukturer och manér inom de olika fälten, d.v.s. kontrastrikt, volymer, skuggor och olika linjer. Tanken var först att täcka alla rutor med innehåll men upptäckte att spänningen mellan en otecknad yta och en med blyerts var intressant.

Även om bilden nu fick ett helt annat uttryck med andra möjligheter så arbetade jag på samma sätt som tidigare. Med det menar jag att jag inte planerade i förväg hur det skulle bli utan lät arbetet framskrida intuitivt.

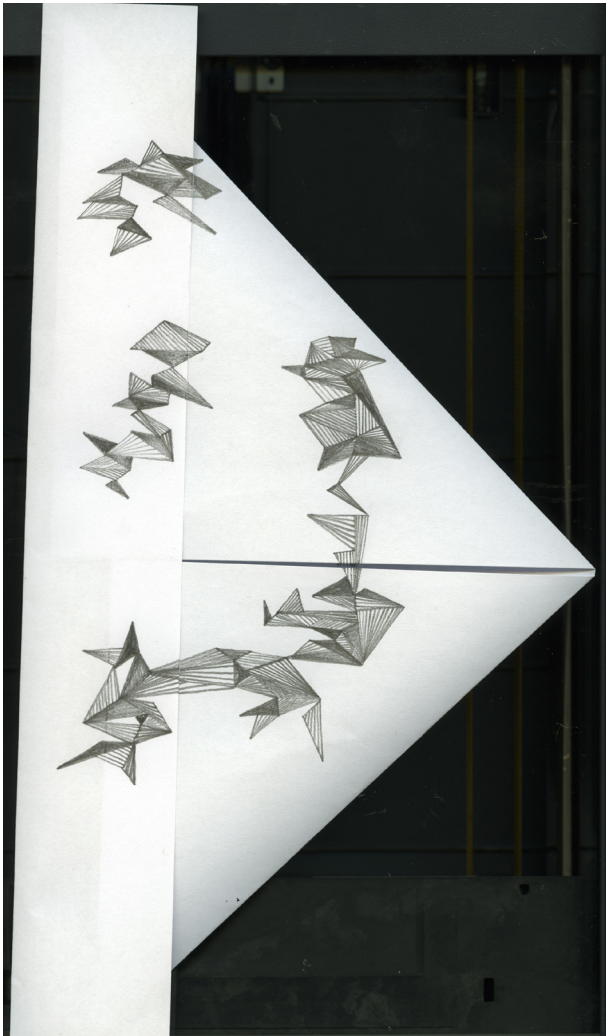
Nästa steg blev att avbilda något mer föreställande i sina konturer och linjer för att sen teckna inom fälten som den tidigare. Jag testade att göra en förenklad fågelform som jag sedan tecknade på. Formen blev inte så lyckad som jag ville men istället för att ge upp den så arbetade jag med den. När jag inte gav upp utan fortsatte, även om slutresultatet inte blev så fantastiskt som jag kanske hoppats på, kunde jag utvärdera vad som jag tyckte om och inte. Ytterformen av "fågeln" känns oproportionell och stel. Men de olika strukturerna som jag tecknade inom de olika fälten kändes både bra och mindre bra vilket gav mig en bredare grund att arbeta vidare på. När ett mer avbildande gridsystem inte blev så lyckat så valde jag att gå tillbaka till ett mer abstrakt bildspråk med en mer ordnad struktur och fyrkantig inramning. Jag tecknade då de strukturer som jag upplevde fungerade bättre i formen, vilket jag lärt mig genom erfarenheterna från tidigare bilder.

Dekonstruktion

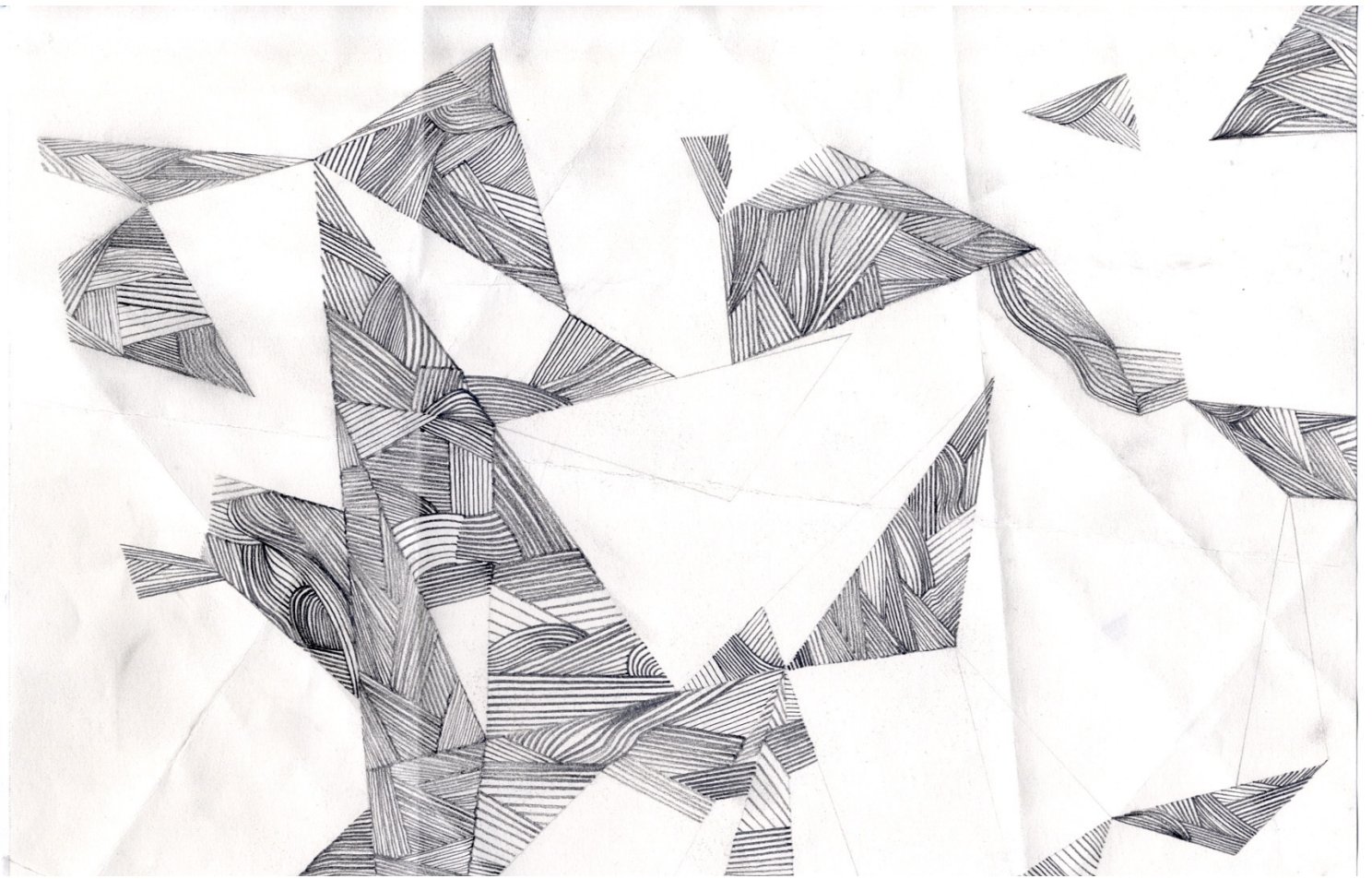
Jag gjorde några stycken väldigt ordnade och exakta gridsystem men upplevde att jag ville arbeta med friare form. I en tidigare kurs experimenterade jag med att teckna ett mönster på ett ihopvikt papper, när man sedan vika ut den så har det jag tecknat brutits upp i olika delar med en slumpvis placering.

Med den metoden att vika, teckna upprepade gånger ville jag göra ett bildelement till ett mönster som skulle andas mer slump och spontanitet.

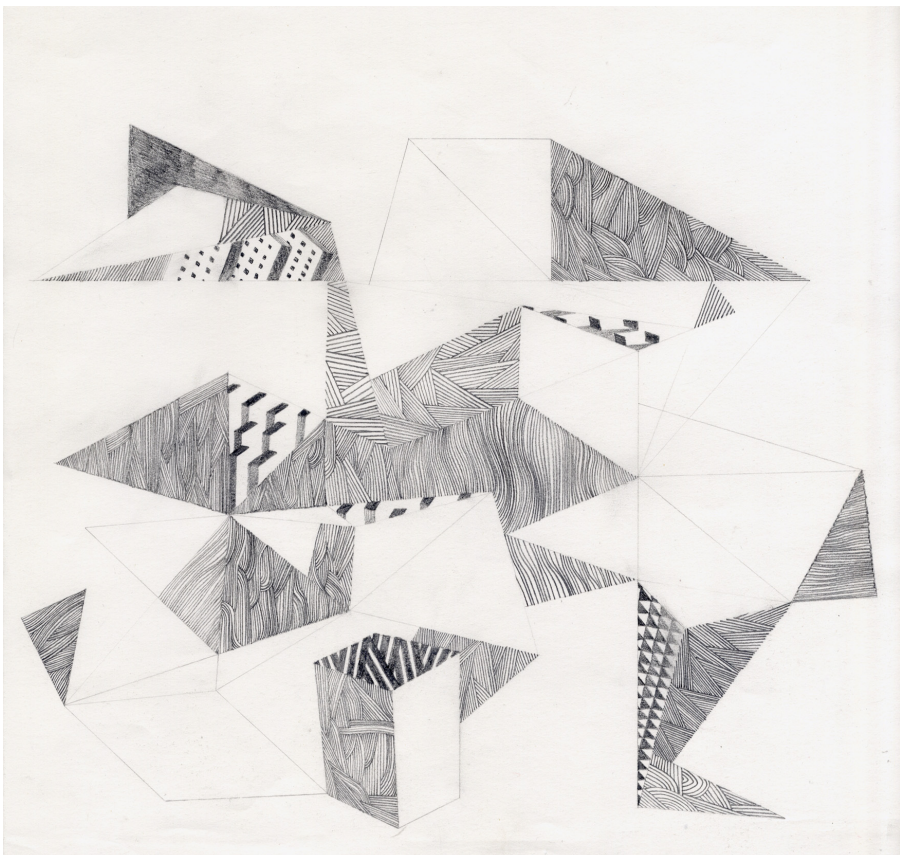
Här är fotografier av principen, att papperet viks ett antal vikningar för att sen tecknas på, sedan viks det ut och motivet har då dekonstruerats.

Jag tog ett papper som jag började vika och tecknade olika former och linjer på det vikta papperet. Papperet veks och tecknades på i många omgångar. All vikning lämnade sina spår i papperet så jag tog med mig principen om ett dekonstruerat mönster men utan att vika det och själv få till en spontan känsla över det.

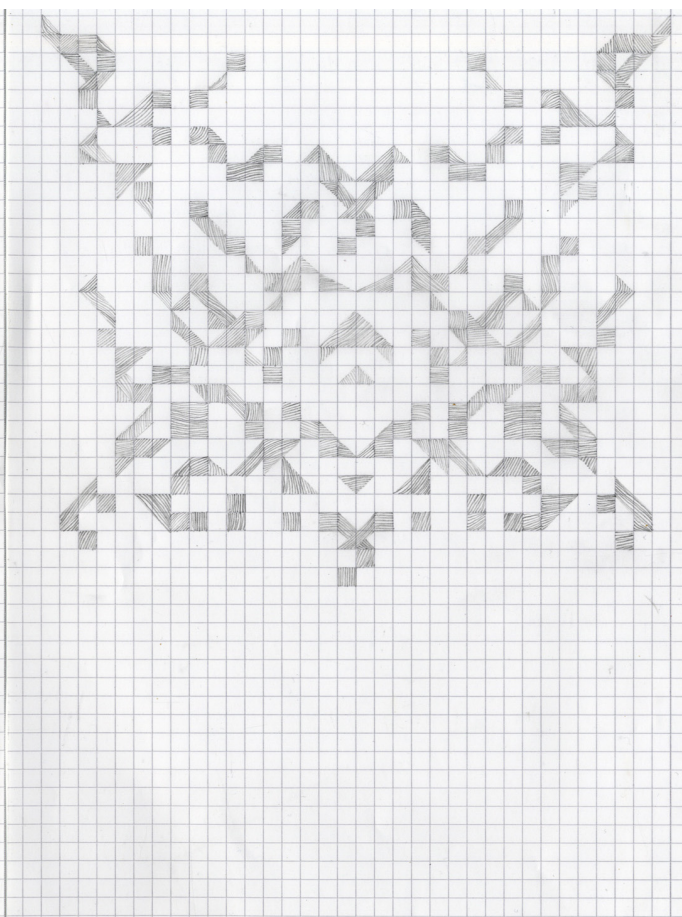
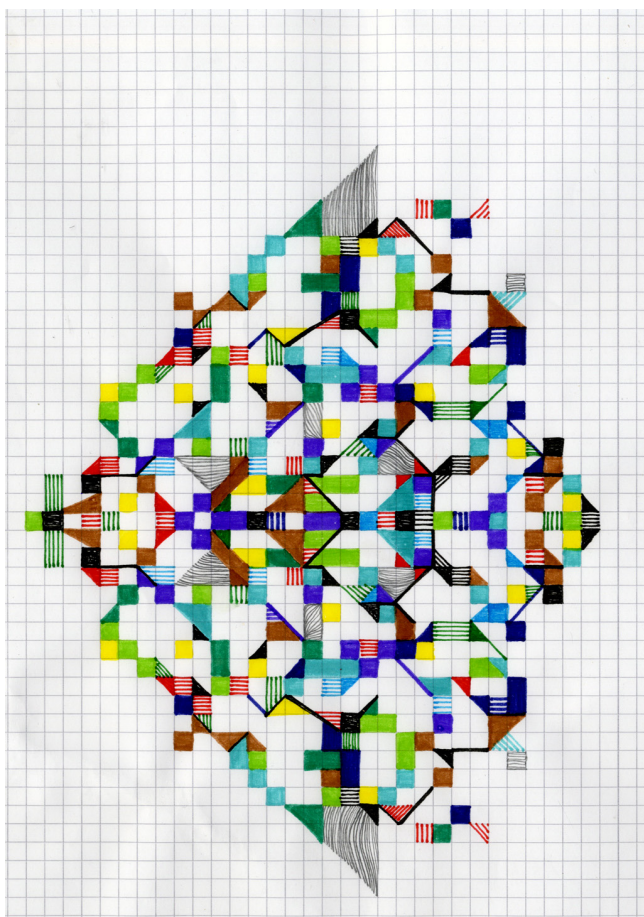
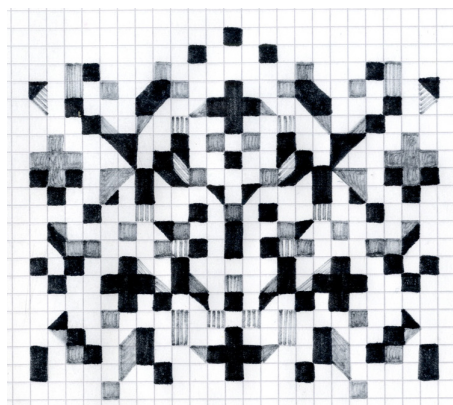
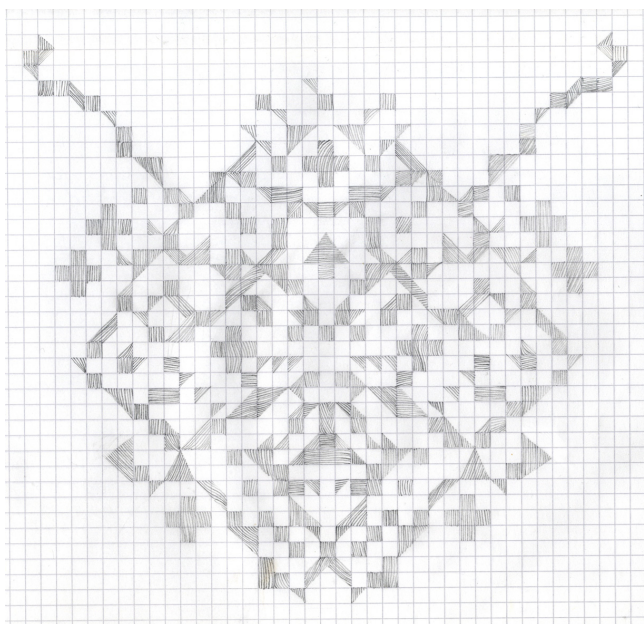

Linjer i rutor

Efter att ha arbetat nu fritt i form med blyerts så kom min längtan till rutblocket tillbaka. Den här gången använde jag mig av tusch som innan men också mycket blyerts. Linjerna som jag arbetade med så mkt i de friare formerna satte jag in i sitt sammanhang med rutorna.

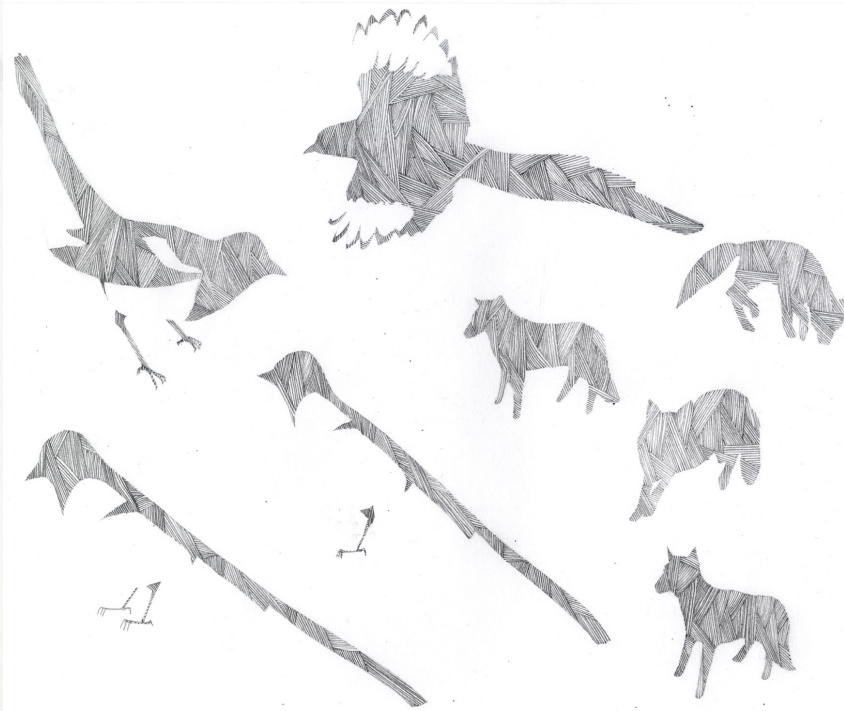
Nu i ett senare skede i examensprojektet var jag mer medveten om att bildelementen ska kunna sättas samman i en rapport. Även om jag precis som innan arbetade intuitivt så kunde jag se en vidareutveckling av bildernas komposition. "More is more" var ett ledord och för mig en viktig komponent för att arbeta med ornamentik.

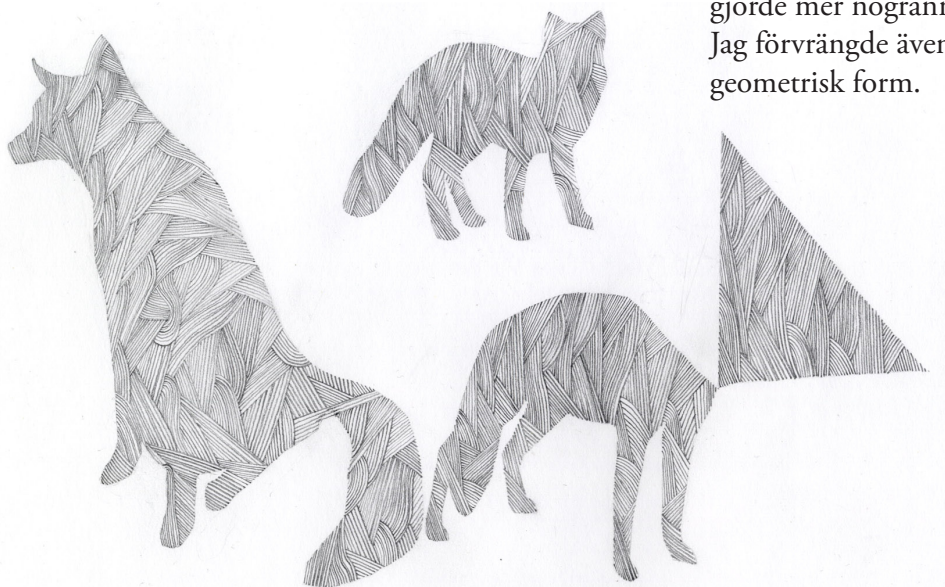

Rävar och skator

Ett inslag av djur kändes angeläget och det var något jag funderat på från början men inte riktigt vetat hur jag skulle gå tillväga. Jag visste vilka djur jag ville ha med, skata och räv som berör mig på ett personligt plan. Jag skissade bara en mängd skator och rävar för att sedan känna in hur jag ville avbilda dem.

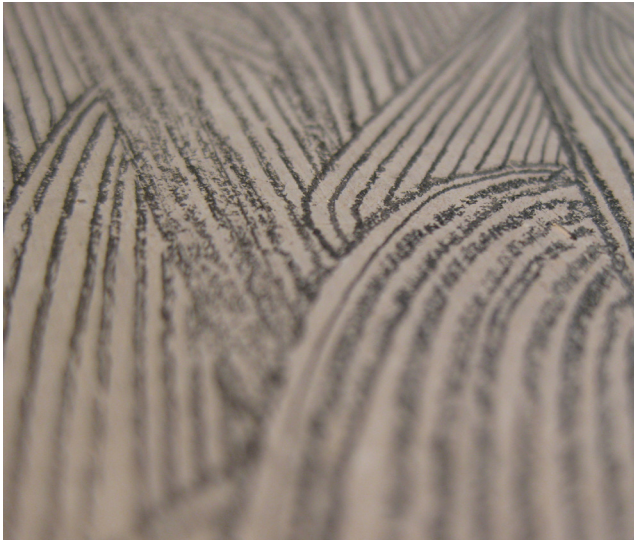
Jag använde mig av blyerts och arbetade med samma linjer som jag gjorde i de geometriska formerna. Det gav en intressant tvådimensionell yta på djuren samtidigt som den linjerade strukturen berättar om någon slags volym. Efter många snabba teckningar så gick jag in och gjorde mer noggranna detaljer av rävarna och skatorna. Jag förvrängde även något djur med någon oväntad geometrisk form.

Ett annat underlag

Som en vidareutveckling av de friare geometriska formerna så ville jag teckna på en målad yta istället för på papper. Jag målade beige, svart och vitt på kvadratiska mdf-skivor för att sen teckna på dem. Jag ville experimentera med hur den fysiska ytan skulle påverka det linjerade manéret. De kvadratiska skivorna fungerar också som en manuell mönsterrapport och jag testade olika sätt att sätta samman mönster.

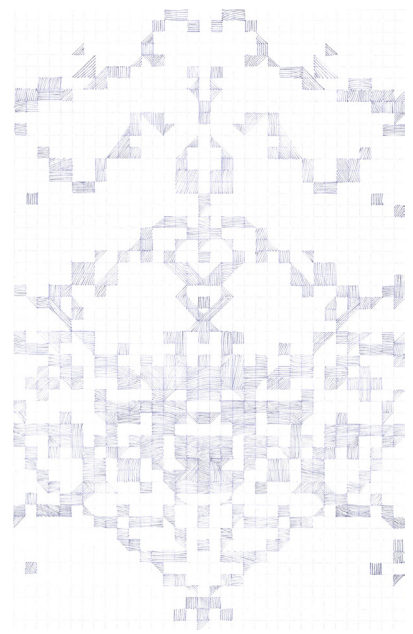
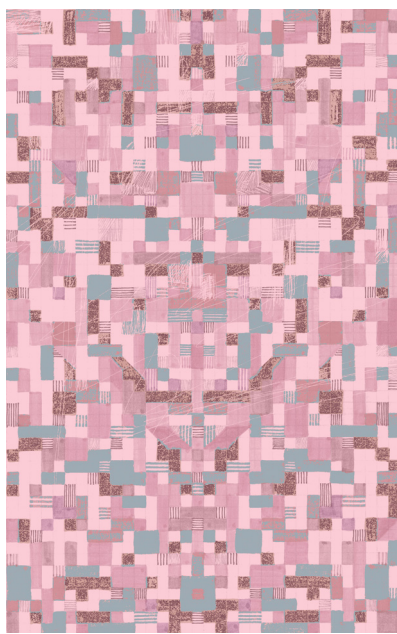
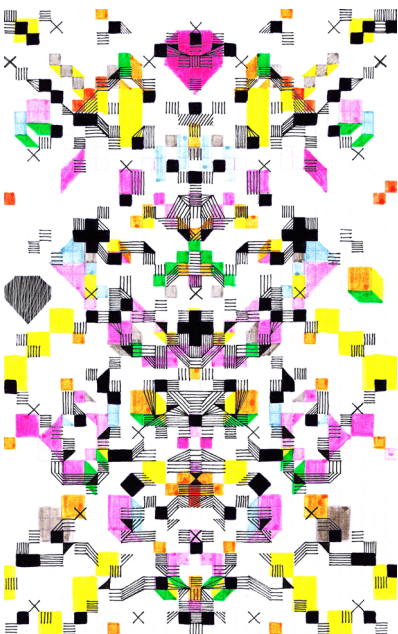
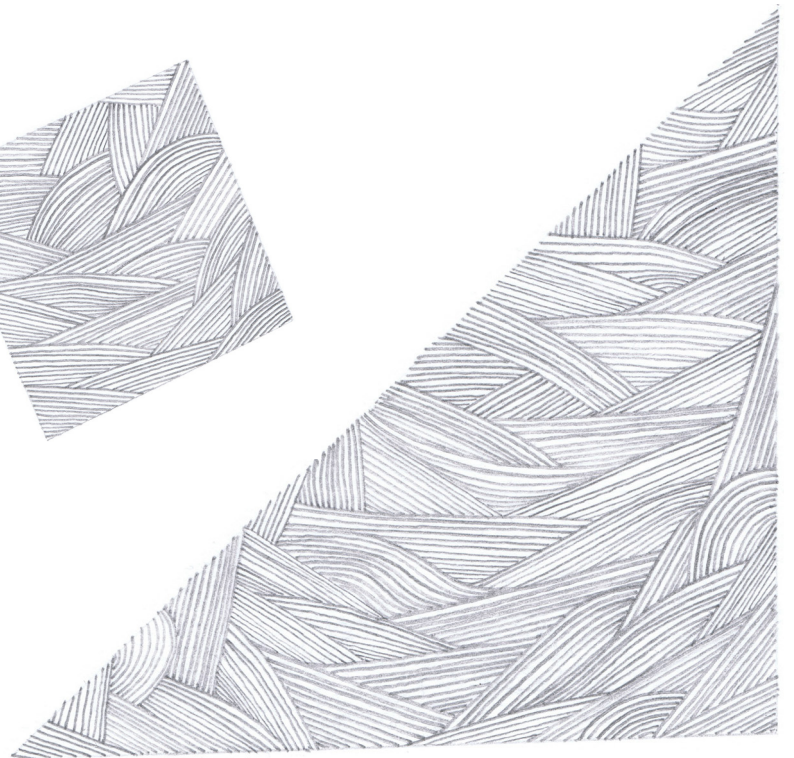
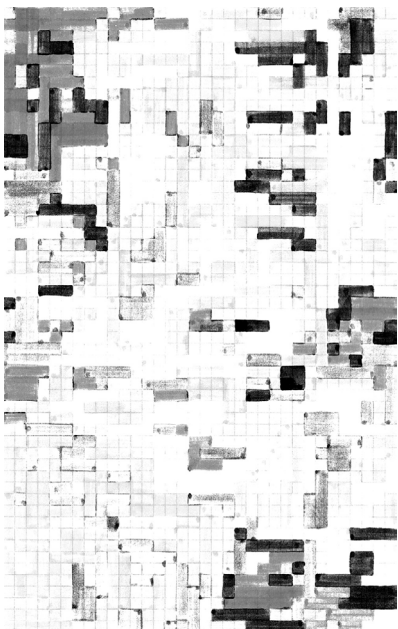
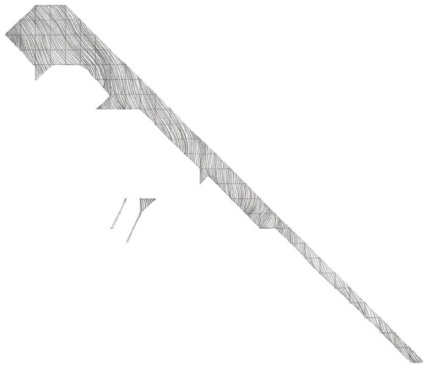
På dessa tecknade jag dels bara geometriska former men nu förde jag in rävarna som ytterligare bildelement för att se hur de spelade med varandra. Det som förenar dem är deras ytor som knyter ihop dem till en fungerande enhet. Det hårda geometriska möter en organisk form.

En stor bildbank

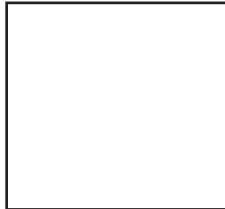
Genom många veckor ägnades till att göra 100-tals bildelement, har jag samlat på mig väldigt mycket idéer och bildmaterial. De sista två veckorna satte jag samman olika bildelement, repeterade dem, för att se vilka som fungerar och vilka som inte gör det. Mycket tid lades på att fixa till bilderna i photoshop och göra dem i ordning för att sedan kunna leka med dem i olika mönsterkonstellationer.

53x53 och 64x140

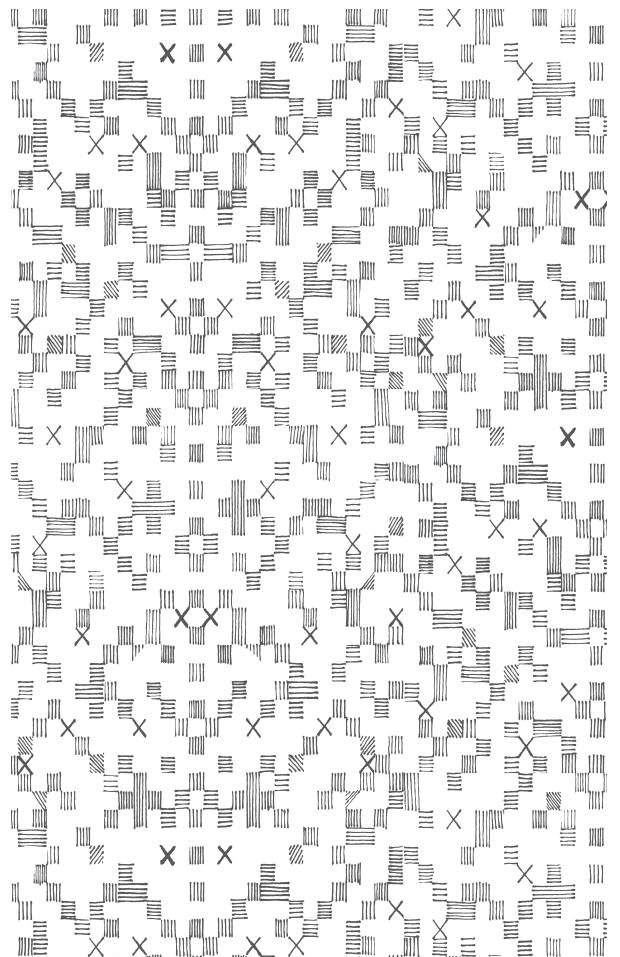
Efter nu ägnat största delen av mitt projekt till detta utforskande av olika bildelement och manér ville jag börja experimentera med att sätta samman bilderna till mönsterrapporter.

Det jag hade bestämt mig från början var att inte begränsa mina mönster till ett förutbestämt användningsområde utan låta mönstrenas karaktärer bestämma detta. Jag insåg att ett mönster är beroende av sin rapport och rapporten är beroende av sin storlek. Jag valde att arbeta i två kategorier av mått; 53x53cm samt 64x140cm.

Tapeter har jag arbetat med tidigare i en kurs och textil kändes intressant som kontrast till det statiska i en tapet. En tapet har sin fasta plats medan tyg innehar en naturlig rörelse. Tapet och textil för konfektion blev de två kategorierna för kollektionen. Här nedan visas två tidiga test av rapporter.

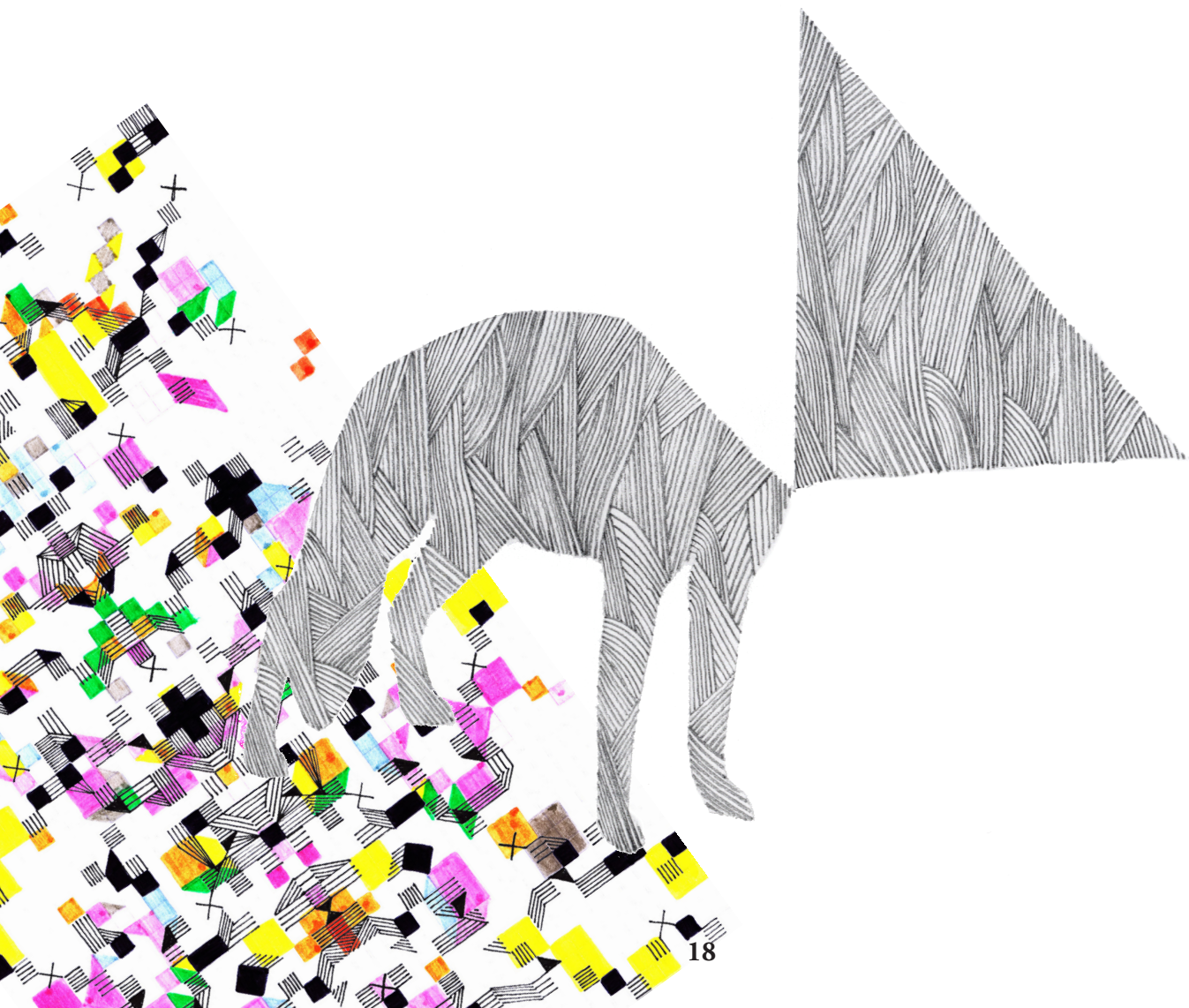

Resultat

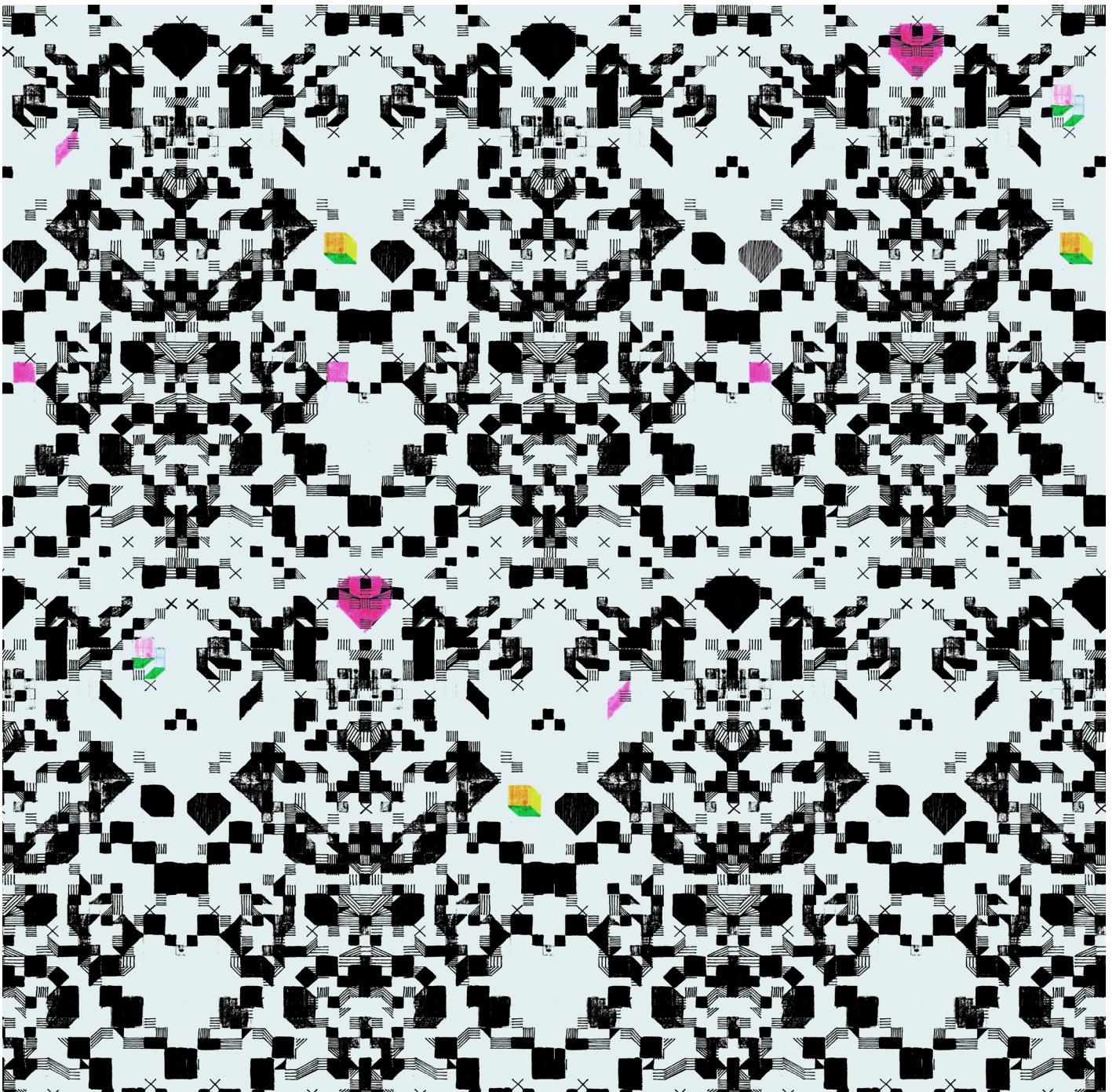
Mönsterkollektionen för tapet och konfektion

Jag arbetade intensivt med olika upprapporteringar och slogs av alla varianter och riktningar man kan föra ett mönster. Det jag gjorde var att satsa på min lekfulla arbetsprocess och låta även mönsteruppbyggnaden ske intuitivt baserat på de bildelement som jag gjort. Det fysiska resultatet blev en samling mönster med olika manér och riktning men genom sitt ursprung i den fria utgångspunkten fått en sammanhållen process. Det blev mönster för två olika rapportstorlekar 53x53cm och 64x140cm, därmed ämnade för tapeter samt textil.

Motiven till mönstren består av två tydliga stilar, ett mer abstrakt med linjerade former och rävar samt ett utifrån ett ordnat gridsystem med kvadratiske rutor. Dessa två stilar återfinns på både tapet och textil, men med olika rapporter och uttryck. Färgställningarna har inspirerats från karamell/ pastell samt grafiskt svart och vitt.

Tapet Min längtan efter ornamentik har färgat kollektionen där min tanke är att en utsmyckad yta ska i sig förhöja värdet på det som det applicerats på. Varför jag vill att mönstren ska tryckas på tapet är att jag vill se utsmyckade väggar. Historiskt sett har vi människor alltid smyckat våra tillvaro, för att förhöja värdet av våra omgivning. Detta i sig är givetvis inget nytt men det är min tolkning av ornamentik på en rumslig yta.
(Se bilagan "53x53" för tapetmönster.)

Konfektion

När det gäller textil var det inte inredningstextil som lockade utan material som rör sig och används nära oss, våra kläder. En motvikt till ett rums stabila och fast struktur måste vara rörelse på levande varelser. En del mönster kändes självklara att appliceras på ett mjukt material. De mönster som finns i kategorin 64x140 är ganska stormönstrade eller med tydlig riktning. Detta är något som vanligtvis inte är optimalt för klädsömnad. För mig är det en förlängning av min vision om ett dekonstruerat motiv i ett mönster, att när plagg sys av det så kan det bli stora partier av mönstret som placeras mer slumpvis.

(Se bilagan "64x140" för textilmönster.)

Reflektion & utvärdering

Ett nytt förhållningssätt

I och med detta examensprojekt har jag funnit ett avslappnat och lustfyllt förhållningssätt till min design. Genom att hålla ett öppet och utforskande examensarbete gav jag mig utrymmet att utvecklas som formgivare. Det viktigaste är en väl fungerande arbetsprocess där kreativitet får spelrum samtidigt som en trygg struktur finns för att kvalitetssäkra sitt arbete.

Om jag ser på mitt mål och syfte har det varit ett öppet och fritt projekt som haft oändliga möjligheter. Med frihet kommer också ansvaret att själv driva igenom ett projekt från start till mål. Ibland kändes det överväldigande, vilken riktning skulle jag ta med mitt projekt? Men jag arbetade mig igenom varje steg, jag var tvungen att ha förtroende för mitt arbete och lita på att det skulle nå framåt. Det visade sig att jag fattade många beslut under vägen, men baserade dem på erfarenheter genom att ständigt arbeta.

Frågeställningarna

Vilka historier kommer att berättas av mönstren?

Jag har inte utgått ifrån en särskild berättelse när jag arbetat men den öppenhet och abstrakta sida hos mönstren tillåter betraktaren att göra egna kopplingar och se vad som framträder.

Vad krävs för att många olika idéer, manér, tekniker och motiv ska kännas som en sammanhållen kollektion?

Jag valde att inte försöka tvinga på en sammanhållen estetik när två tydliga idéer utkristalliserat sig under arbetets gång. Jag lät dem utveckla sina egna karaktärer och att låta ursprunget binda dem samman.

Vilket eller vilka områden ska mönstren appliceras på?

De områden som tillåter rapportstorlekarna 53x53cm samt 64x140cm, dvs tapet och konfektionstextil.

Hur kan jag skapa mitt eget uttryck med en känsla av ornamentik?

Genom idogt arbete och ständig återkoppling till min projektbeskrivning. Ornamentiken blev ett filter för min formgivning.

En hållbar utveckling

Varför kläder oftast inte har stora, riktade motiv på mönstret beror på att om plaggen skall se likadana ut så blir det mer tygspill vid produktionen. När man ska skära ut delarna till ett plagg är det viktigt att motiven hamnar på samma ställe som den tidigare. Vid olika storlekar kan det skilja mycket på var motiven hamnar. Då används oftast ett så kallat *all over print*. Det betyder att mönstret ser i princip likadant ut från alla riktningar och därmed inte är känsligt för var det placeras i plagget. Min vision om mina mönster är att trotsa att det är tydliga riktningar, eller stora motiv med mellanrum och använda hela tyget till plagg. När det då sys samman så kommer naturligt mönstret brytas upp och då skapa en känsla av mer unika plagg samt förtydliga min vision om ett dekonstruerat mönster. På detta sätt förhöjs värdet av plagget tack vare sitt unika uttryck och ger mervärde till produkten. Är en produkt mer unik har den större chans att sparas en längre tid.

Nästa steg i projektet?

Detta projekt har öppnat många möjligheter som av begränsad tid inte varit möjliga att undersöka. Flera mönster som inte är med i den här kollektionen kan vidareutvecklas. Fokus har legat på den kreativa processen och nästa steg är att arbeta vidare med mönstren i visualiseringar och miljöbilder.

Under min utbildning vill jag få mer kontakt med industrin och planerar att visa min kollektion för relevanta företag och tillverkare.

Till examensutställningen

Jag planerar visa ett visst antal större affischer med mönstren i skala 1:1 samt en mönsterkollektionsbok som ska tillverkas till utställningen.

Källförteckning

Baker, Muriel & Lunt, Margaret (1977) *Blue and white the cotton embroideries of rural China*. London: SIDGWICK & JACKSON LIMITED

Flamskvävnad flemish weaving (1965) Västerås: ICA-FÖRLAGET

Mélen, Lisa (1968) *Näversöm*. u.o.: ICA-FÖRLAGET

Néret, Gilles (2007) *Klimt*. Köln: TASCHEN

TAPETER

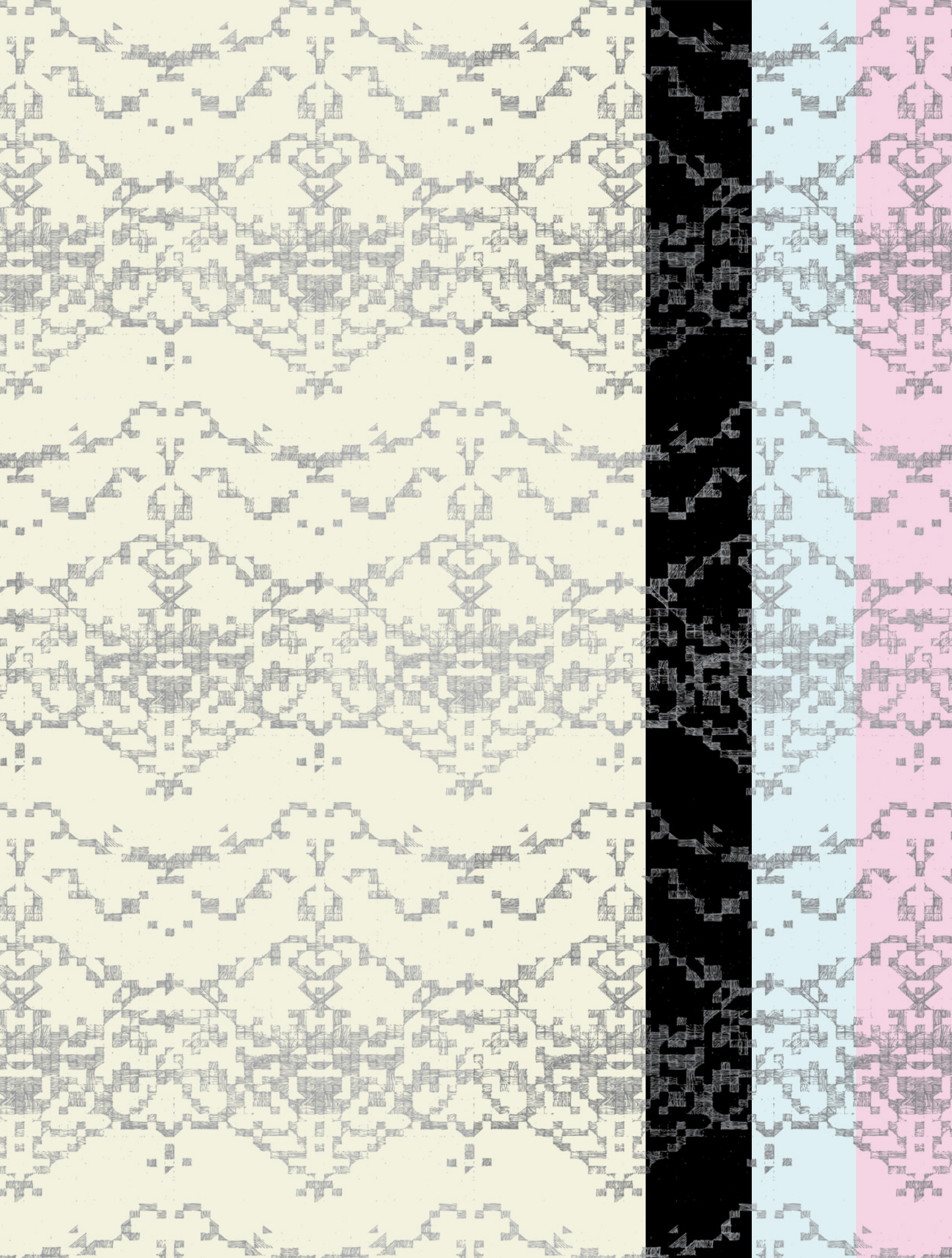

Ballong 1:1

*Färgställningarna från vänster:
gul, rosa, vit, mint*

Volang 1:1

*Färgställningarna från vänster:
creme, svart, mint, rosa*

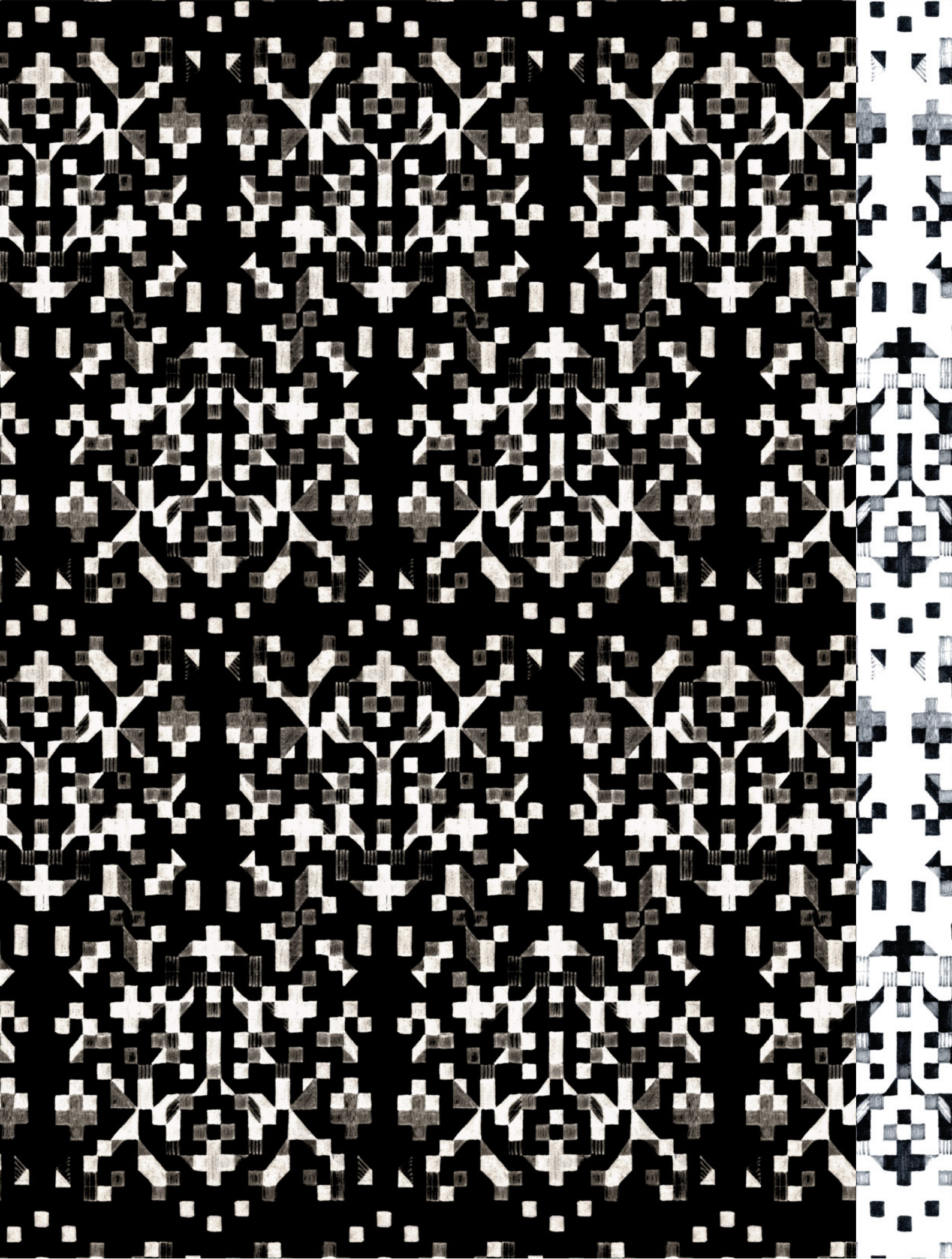

Ballong II 1:1

*Färgställningarna från vänster:
rosa, gul, mint, svart*

Ornament 1:1

*Färgställningarna från vänster:
svart, vit*

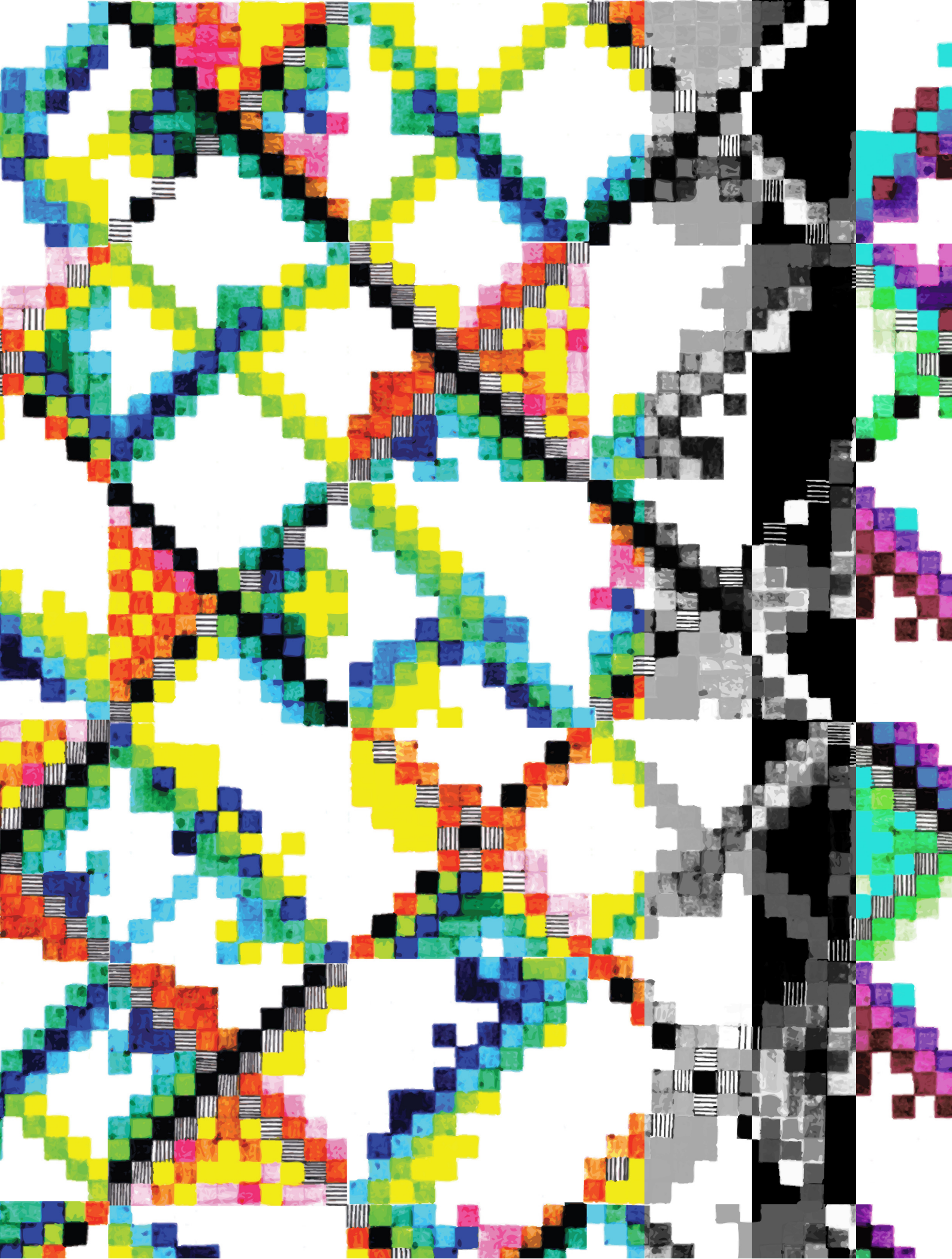

Skator 1:1

*Färgställningarna från vänster:
vit, rosa, mint, svart*

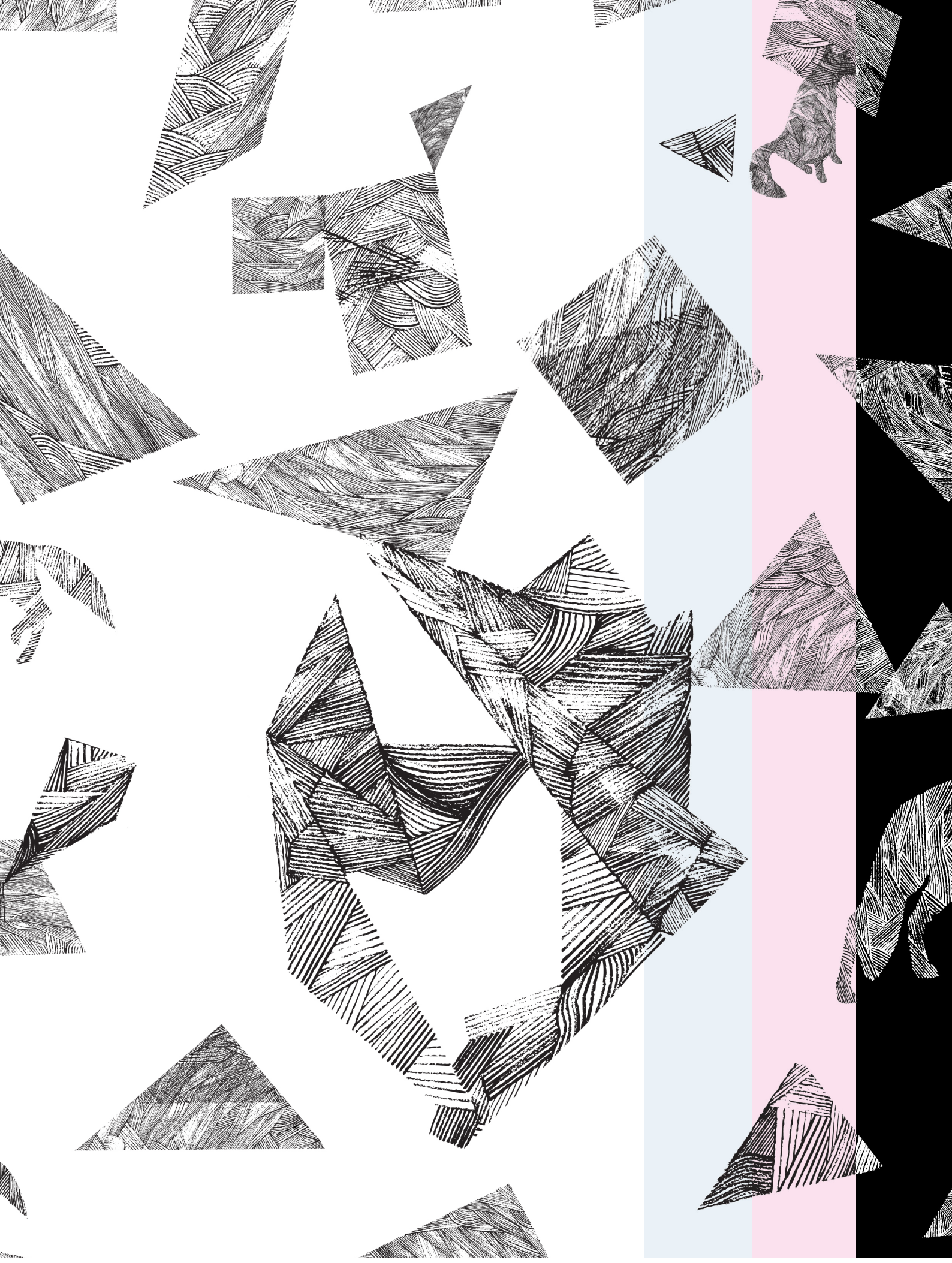

Ruter 1:1

*Färgställningarna från vänster:
varm, svart/vit, svart, kall*

Rävar 1:1

*Färgställningarna från vänster:
vit, mint, rosa, svart*

TEXTIL

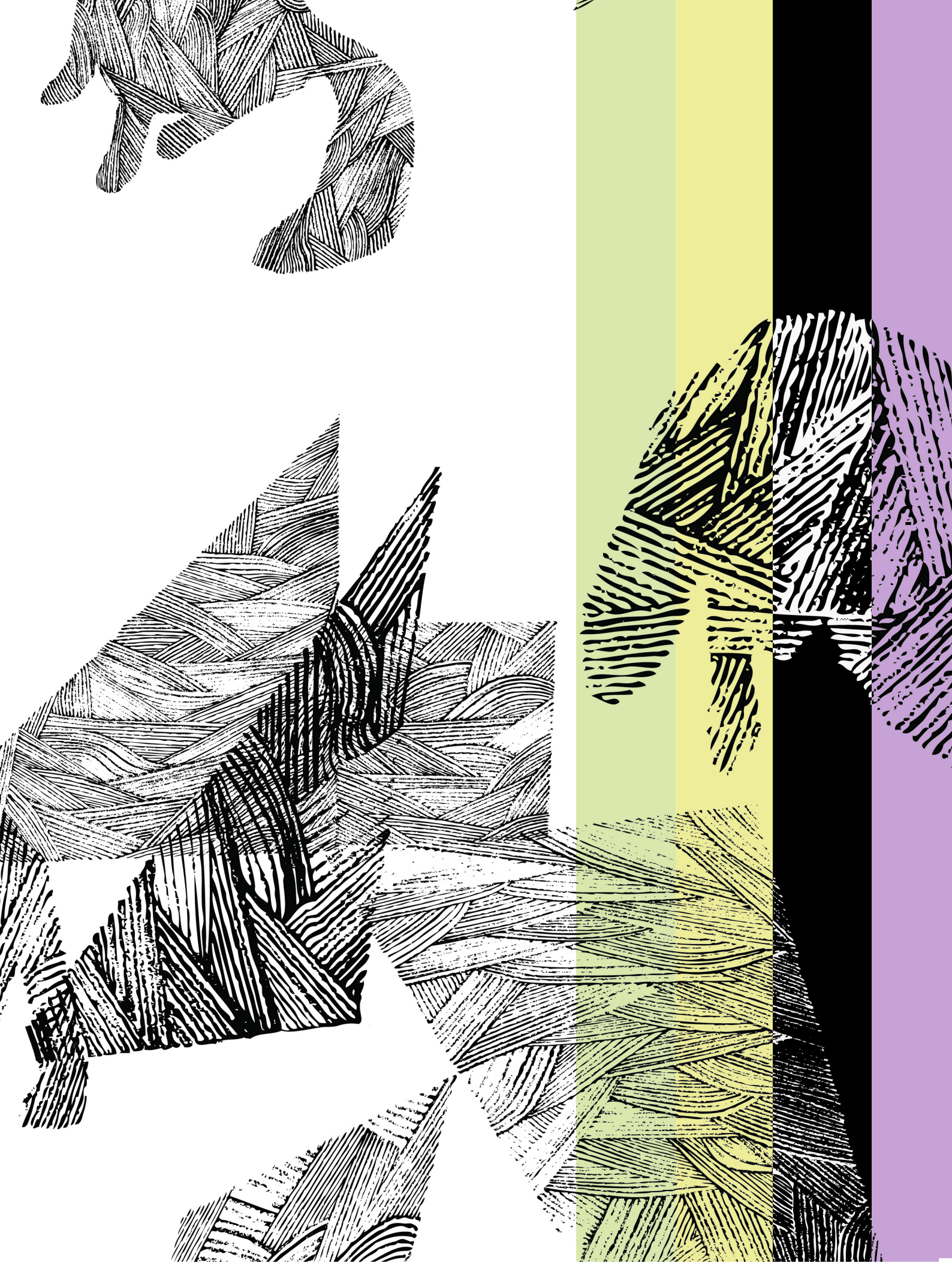

Mosaik 1:1

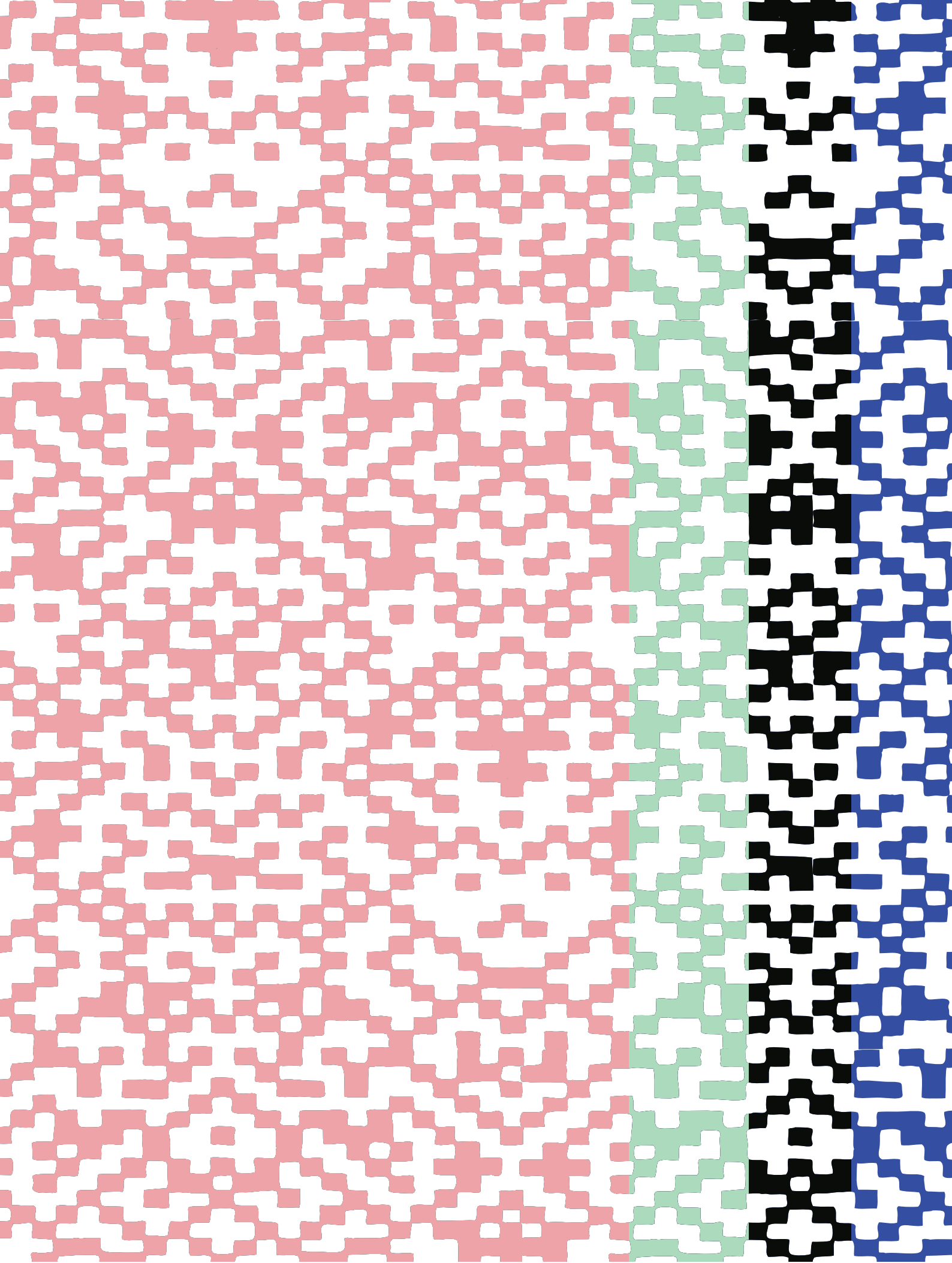
*Färgställningarna från vänster:
blå, gråskala, multi, grön*

Rävar 1:1

*Färgställningarna från vänster:
vit, grön, gul, svart, blåbär*

Kitten 1:1

*Färgställningarna från vänster:
rosa, mint, svart, blå*